

IZ HERBARIJSKE ZBIRKE CARLA STUDNICZKE

mr. sc. DALIBOR VLADOVIĆ □ Prirodoslovni muzej i zoološki vrt, Split

ANTONIJA TOŠIĆ □ Komercijalno-trgovačka škola Split (prof. francuskog jezika i književnosti, diplomirani povjesničar umjetnosti, diplomirani kateheta)

TIBOR VLADOVIĆ □ student Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Već smo u prethodnom broju časopisa *Informatica Museologica* 48 (2017.) napisali kako je herbarijska zbirka Carla Studniczke najveća takva zbirka u Prirodoslovnome muzeju Split. Zbirka je na stručnoj obradi, a do sada ima 13 848 herbarijskih primjeraka odnosno 5211 herbarijskih listova (inventarnih brojeva). Podatci o herbariju C. Studniczke potječu još iz 1905., kada je Marianne Studniczka, udovica topničkog inženjera, prodala opsežni herbarij europske flore sa 4725 vrsta i sorti unutar ukupno 10 000 primjeraka, znanstveno uređen i očuvan. Literaturni podatci u kojima se nešto može saznati o životu austrougarskog časnika Carla Studniczke nedostatni su.

Znamo da je Studniczka u Przemyslu (Poljska) od 1884. do 1886. imao časnički čin topničkog kapetana. Na svojim putovanjima i mjestima službovanja: u Beču i Wiener Neustadtu – Austrija; Celju – Slovenija; Splitu, Hvaru, Dubrovniku i Punt Oštro – Hrvatska; Kotoru i Herceg Novom – Crna Gora; Olomoucu i Litoměřici – Češka; Przemyslu – Poljska i, na kraju, u Trstu – Italija te u okolnim mjestima navedenih gradova (podatci su iščitani s herbarijskih etiketa), kao botaničar amater skupljao je biljke za svoj herbarij. Značenje herbarija je i u tome što su herbarijski materijal sa Studniczkom, osim amatera skupljača, razmjenjivali i istaknuti botaničari tog doba (zabilježeno je 270 botaničara ili skupljača). Najstariji herbarijski list potječe iz 1836., a „najmlađi“ iz 1904. Herbarij je vrijedan i zato što su osušeni biljni primjerci postavljeni u novinski papir tog doba, tako da su ujedno sačuvane stranice tiskovina s kraja 19. st. (nakon obrade i prebacivanja herbarijskog materijala stranice tiskovina se pohranjuju i čuvaju).

I u prošlom smo tekstu naglasili kako osim herbarijskih primjeraka povremeno naiđemo i na rukopise ili pisma upućena Studniczki. Tako je i s herbarijskim listom inventarnog broja 1945 u inventarnoj knjizi herbarijskih zbirki, na kojemu se nalazi pet herbarijskih primjeraka svoje *Viola lutea* Sm. v. *sudetica* Willd. (Vladović i dr., 2009.). Skupljač je Höger, a primjerci su prikupljeni u svibnju 1878. Oznaka herbarijske zbirke je Flora des Riesengebirges, a lokalitet i stanište su u herbarijskoj etiketi navedeni kao In graminosis reg. subalpin. 1000 m Riesengrund in gram. fertilib.

Naziv Riesengebirges danas se zemljopisno odnosi na planine Krkonoše, na granici između Češke i Poljske. Najviši vrh je Sněžka (1602 m n. v.), koji je ujedno i najviši vrh Češke. Sam skupljač Höger ili Hoeger nepoznanica je za sebe. Internetskim pretraživanjem herbarija Bečkog sveučilišta može se doći do podatka o četiri herbarijska lista koje je prikupio Höger: jedan se nalazi u herbariju Sveučilišta u Leipzigu, a tri u herbariju Sveučilišta Masaryk u Brnu. Navodimo jedan herbarijski list iz Brna (BRNU 062523)¹

Taj je herbarijski materijal istovjetan onome koji imamo u herbariju C. Studniczke, s tim što su naši primjerci prikupljeni mjesec dana ranije i što je varijetet vrste (u našem herbariju) u herbarijskim primjercima iz Brna podignut na razinu podvrste. Na svim je etiketama herbarija Bečkog sveučilišta kao skupljač naveden P. Höger (s. n. – lat. kratica nepoznatog imena). U dosada obrađenom dijelu herbarija C. Studniczke nalazi se osam herbarijskih etiketa Högera ili Hoegera, a dio njih odnosi se i na floru mjesta Landeshut (danas Kamienna Góra u Poljskoj). U dijelu o flori Šlezije (Pax 1915., str. 14.) nalazi se navod o skupljaču A. Högeru: Konrektor in Landeshut. Prijevod njemačke riječ *Konrektor* govori da je A. Höger bio zamjenik voditelja osnovne ili srednje škole ili, pak, zamjenik rektora sveučilišta. Posljednja bi dužnost bila primjerenija jer je u to vrijeme u Landeshutu (Kamienna Góra) djelovalo teološko učilište. A. Höger (Höger, 1855.) spominje se i kao autor djela koje opisuje tipove tala u okolici Landeshuta. U tome herbarijskome materijalu nalazio se i rukopis A. Högera na francuskom jeziku. Očito je da je rukopis djelo A. Högera jer su pisana slova u rukopisu istovjetna onima na herbarijskim etiketama. Iz prijevoda je jasno da prvi dio rukopisa nedostaje.

Prijevod rukopisa glasi:

(...) sve do njihova kampa napadaju ga i odnose, s mačem u ruci. Gotovo čitava neprijateljska vojska bijaše ukopana u susjednim močvarama gdje se sklonila. Archelaüs je osobno tamo boravio skriven tijekom dva dana, poslije kojih je uspio pobjeći u Troisé de Dardanium. Mithridate, utučen svojim dvama porazima, zaduži Archelaüsa da predloži mir. General koji je znao za Syllinu potrebu da se vrati u Italiju gdje njegova četa bijaše podjarmljena od strane Mariusa predloži mu da

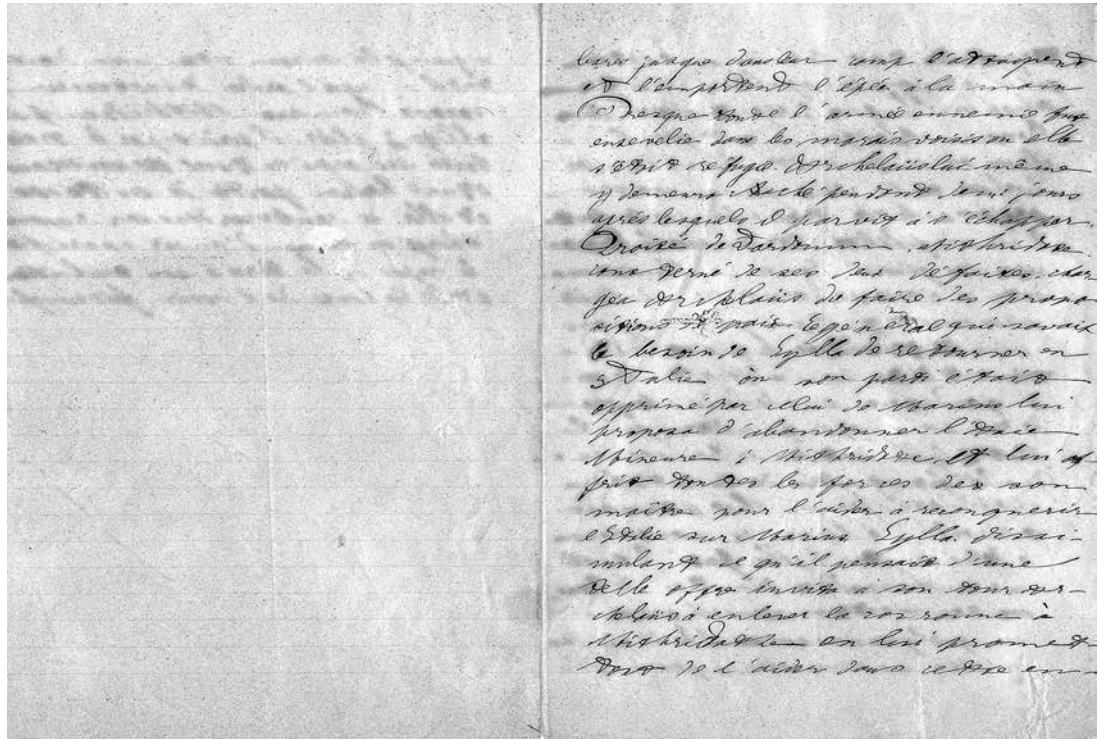
IM 50, 2019.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

1. Taxon: *Viola lutea* Huds. subsp. *sudetica* (Willd.) Nyman
Collector: Höger P. s. n.
Date: 1878-06-10
Label: Flora des Riesengebirges. In graminosis apricis et aridis montis Rehorn [= Rýchory]. S. m. 1000 m

2. Pročitani tekst rukopisa na francuskom jeziku je sljedeći:

... jusque dans leur camp l'attaquent et l'emportent l'épée à la main. Presque toute l'armée ennemie fut ensevelie dans les marais voisins où elle s'était réfugiée. Archelaüs lui-même y demeura caché pendant deux jours après lesquels il parvint à s'échapper Troisé de Dardanium. Mithridate consterné de ses deux défaites chargea Archelaüs de faire des propositions de paix. Le général qui savait le besoin de Sylla de retourner en Italie où son parti était opprimé par celui de Marius lui proposa d'abandonner l'Asie Mineure à Mithridate et lui offrit toutes les forces de son maître pour l'aider à reconquérir l'Italie sur Marius. Sylla dissimulant ce qu'il pensait d'une telle offre invita à son tour Archelaüs à enlever la couronne à Mithridate en lui promettant de l'aider dans cette entreprise

Archelaüs se recria qu'il était incapable d'une trahison. Eh quoi! reprit alors le Romain. Roi qui n'est que l'esclave ou si tu veux l'ami du roi barbare. Tu crois qu'une couronne serait achetée trop cher par la honte d'une infidélité. Et tu oses la proposer à un général Romain à Sylla comme si tu n'étais point cet Archelaüs qui as couvert il y a quelques jours des débris de tes armes les plaines de Chabarona et d'Orcomène. À cette réponse fond ...? ... Archelaüs changea de ton et accepta à conditions qu'il plut à Sylla d'accorder au roi vaincu. Quand il fut question de les ratifier Mithridate hésitait il ne pouvait se résoudre à livrer ses vaisseaux. Le délai irrita Sylla. Quoi dit-il aux ambassadeurs du Roi de Rome

sl.1. Rukopis A. Högera (prva stranica)

votre maître nous chicane sur quelques vaisseaux! Lui qui devrait me remercier à genoux de ce que je lui laisse. Cette main droite dont il a signé l'ordre de massacrer 100 000 Romains. Mithridate fut obligé de plier. Il perdit par le traité toutes ses conquêtes, tous ses vaisseaux et une bonne partie de ses trésors et alla se renfermer dans son royaume chargé du crime d'avoir sacrifié le repos de la terre à son ambition et de la honte de l'avoir fait sans bruit.

3. U rukopisu koji se odnosi na doba Rimskog Carstva spominju se neka imena osoba i mjesta, pa donosimo kratka objašnjenja.

Archelaüs – Arhelaj (lat. Archelaus), vojni zapovjednik kralja Mitridata VI., koji ga je 87. pr. Krista s velikom vojskom i flotom poslao u Grčku, u rat protiv Rimljana. Zauzeo je Pirej, ali ga je Sula 86. pr. Krista potpuno porazio kod mjesta Chærone i Orchomene. Nakon mira sklopljenoga sa Sulom 85. pr. Krista Mitridat ga je osumnjičio za izdaju te je morao pribjeći Rimljanima.

Mithridate – Mithridates VI. ili Mithradates VI. (135. – 63. pr. Krista), kralj Pontusa. Spominje se kao jedan od najokrutnijih i najuspješnijih neprijatelja Rimske Republike.

Sylla – Lucius Cornelius Sula Felix (138. – 78. pr. Krista), rimski general i političar.

prepusti Malu Aziju Mithridatu i ponudi mu sve snage svog zapovjednika kako bi mu pomogao da ponovo preotme Italiju od Mariusa. Sylla, skrivajući što misli o jednoj takvoj ponudi, pozove sa svoje strane Archelaüsa da otme krunu Mithridatu obećavajući mu da će mu pomoći u tom pothvatu. Archelaüs uzvikne da on nije sposoban za takvu izdaju. Ah što! nastavi Rimljanin. Kralj koji je samo rob ili ako hoćeš prijatelj barbarskog kralja. Vjeruješ da bi kruna bila preskupo plaćena sramotom nepovjerenja. I ti se usudiš predložiti je jednom rimskom generalu, Syllu kao da ti uopće nisi onaj Archelais koji je prije nekoliko dana prekrpio ostacima oružja doline Charonea i Orchomène. Na taj odgovor ...?..... Archelaüs promjeni ton i prihvati pod uvjetom da se sviđi Sylli složiti se s pobijeđenim kraljem. Kada je bilo pitanje da to potvrdi Mithridate je oklijevao i nije se mogao odlučiti da preda svoje brodove. Rok iziritira Syllu. Što, reče on ambasadorima kralja Rima. Vaš kralj zanovijeta zbog nekoliko brodova. On koji bi mi morao na koljenima zahvaljivati za ono što mu ostavljam. Ta desna ruka kojom je potpisao naredbu da masakriraju 100000 Rimljana. Mithridate bijaše prisiljen popustiti. On izgubi tim ugovorom sve što je osvojio, sve svoje brodove i jedan dobar dio svojeg blaga i ode zatvoriti se u svoje kraljevstvo opterećen zločinom što je žrtvovao mir zemlje svojoj ambiciji i sramotom što je to učinio bez buke.

Cijelo vrijeme rada na rukopisu nameće nam se pitanje je li rukopis s herbarijskim primjercima poslan slučajno. Ako je tako, svaka je daljnja rasprava suvišna.

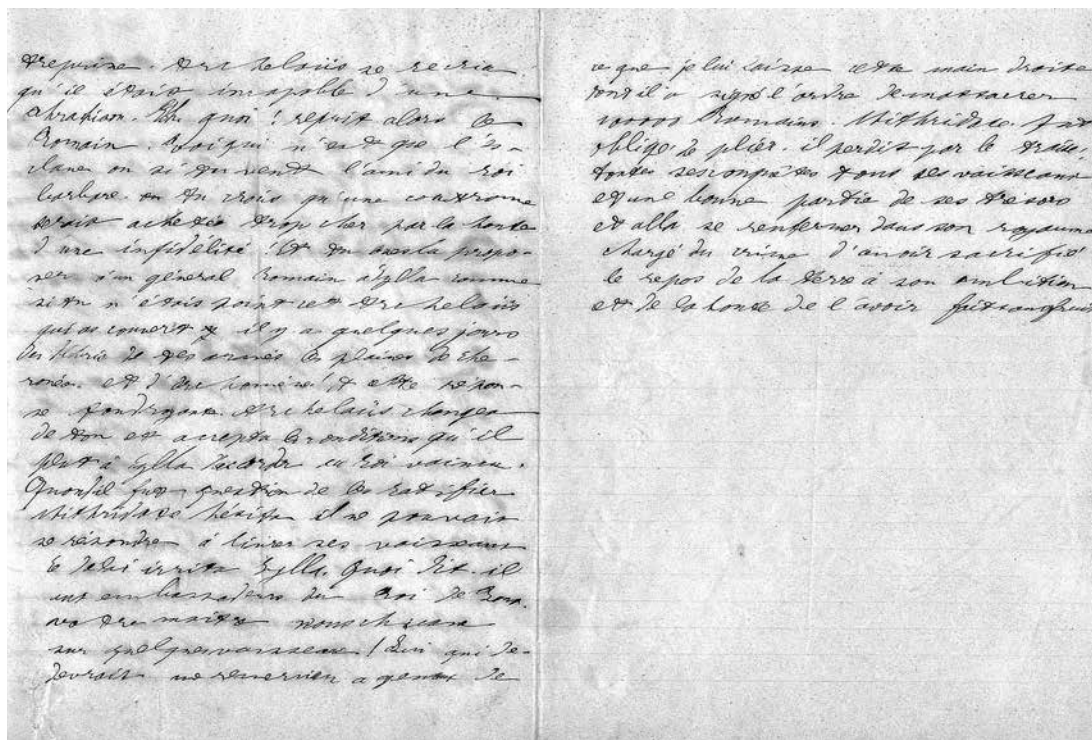
Međutim, ako nije tako, onda smo se našli pred pitanjem: zašto je rukopis napisan na francuskom jeziku a međusobno se dopisuju dva državna (austrougarska)

službenika njemačkoga govornog područja?

Jednostavan bi odgovor glasio: vrlo je izgledno da je Högerov rukopis slobodan prijevod francuskog teksta iz knjige opata i povjesničara Renéa-Auberta Vertota (Vertot, 1830., vol. 4, str. 10-15), pa ga je stoga bilo lakše napisati francuskim jezikom.

Složeniji odgovor zahtijevao bi analizu sadržaja teksta koji opisuje događaje iz Rimskog Carstva i pokušaj njihove primjene na vrijeme (na 1878. godinu) kada je biljni materijal prikupljen i poslan Studniczki (vojnom časniku koji je tada službovao u Kotoru i okolici, Crna Gora). Godine 1878. Austro-Ugarska je, prema dogovoru na Berlinskom kongresu, zaposjela Bosnu i Hercegovinu (Mandić, 1910.). Velike europske sile dale su Austro-Ugarskoj mandat da s vojskom uđe u BiH pod izgovorom da će ondje uspostaviti mir i red. Austrougarska vojska, s generalom Josipom Filipovićem na čelu i uglavnom sastavljena od Hrvata, Slovenaca, Srba te drugih slavenskih naroda Monarhije, potkraj srpnja iste godine ulazi u BiH. Okupaciji se žestoko oduprlo muslimansko i pravoslavno pučanstvo, koje je tri mjeseca pružalo otpor te austrougarskoj vojsci nanijelo nekoliko poraza. Nakon tri mjeseca borbi Austro-Ugarska je uspostavila vojnu okupaciju na cijelom prostoru Bosanskog pašaluka, uključujući i Sandžak. Austrougarska ratna mornarica bila je raspoređena u Dubrovnik, Ploče, Metković, Makarsku i Kotor (još jedanput napominjemo: Carl Studniczka, topnički časnik, u to je vrijeme službovao u Kotoru).

Poštovani čitatelji časopisa, ako vam se učini da se pojedini događaji i imena iz rukopisa mogu preslikati na vrijeme kada je rukopis napisan (1878.), znajte da

sl.2. Rukopis A. Högera (druga i treća stranica)

te sumnje „muče“ i nas. Toliko o rukopisu A. Högera. Pronađemo li dio rukopisa koji nedostaje, odmah ćete o tome biti obaviješteni. Do tada ćemo vas upoznati s novim zanimljivostima (rukopisima, pismima...) iz herbarija C. Studniczke.

LITERATURA

1. Höger, A. 1855. *Versuch einer geognostischen Beschreibung der nähern Umgegend von Landesbut*. Publisher, Druck v. Karl Lips.
2. Mandić M. 1910. *Povijest okupacije Bosne i Hercegovine 1878*. Matica hrvatska. 100 str.
3. Pax, F. ord. Professor der Botanik a. d. Universität Bresla 1915. *Schlesiens Pflanzenwelt Eine pflanzengeographische Schilderung Der Provinz*. Jena Verlag von Gustav Fischer. 326 pp.
4. Vertot de R.-A. 1830. *Histoire des Révolutions arrivées dans le gouvernement de la République romaine*. A Paris, chez Lecointe (4 vol.).
5. Vladović, D.; Ževrnja, N.; Mitić, B. 2009. *L'analisi delle Ord. Violarieen, Capparideen, Cistineen e Sileneen dall' erbario di C. Studniczka*. Split: Prirodoslovni muzej i zoološki vrt, 25 str.

URL: <http://herbarium.univie.ac.at/database/search.php> (pristupljeno u ožujku 2018.)

URL: <https://www.britannica.com/search?query=sulla> (pristupljeno u ožujku 2018.)

URL: <https://www.britannica.com/biography/Gaius-Marius> (pristupljeno u ožujku 2018.)

Primljeno: 26. ožujak 2018.

FROM CARL STUDNICZKA'S HERBARIUM

Herbarium collection of Carl Studniczka - is the largest herbarium collection in the Natural History Museum of Split, which now counts 13 848 samples of herbal plants or 5211 herbarium sheet. The historical significance of this herbarium is in his age. The oldest herbarium samples dates from 1836, where as the newest ones date from 1904. The importance is in registered isotype herbarium samples, samples of rare and endemic plant species and in the samples of the plants, which were collected and sent to Studniczka by many botanists and collectors (270) of that time. Herbarium is also interesting because dried plant are placed in newspapers from the late 19th century. Finally, inside to the herbarium we found some letters or manuscripts which are sent to Studniczka. In this paper, we are analyzing the manuscript of the A. Höger plant collector from Landehut (Kamienna Góra - Poland).

Marius – Gaius Marius (157. – 86. pr. Krista), rimski general i političar.

Charonea i **Orchomène** – dva mjesta u Grčkoj na kojima su se vodile bitke između Sulle i Archellusa u kojima je Sulla porazio Archelausovu vojsku.

Trois de Dardanum – Troás, Troada ili Troad povijesni je naziv za poluotok Biga u Turskoj (Biga Yarımadası); Dardanus, Dardanium stari je naziv za današnje mjesto Çanakkale u Turskoj.